

มุมมองสิทธิ

ตุลาคม - ธันวาคม 2546

ปีที่ 2 ฉบับที่ 4

ชะตาชีวิต คนไทย : ใครกำหนด

แนวคิดสิทธิ

ปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่

กระทบกับตัวเราตลอดทุกเมื่อเชือดวัน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นใกล้ตัว การจัดเวทีอภิปรายของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติร่วมกับคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม เป็นวันสิทธิมนุษยชนสากล และวันพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อปี 2475 ครั้งนี้ จึงใช้ชื่อว่า "ชะตาชีวิตคนไทย : ใครกำหนด" ณ ห้องประชุมจุมภฏ-พันธุ์ทิพย์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แม้ว่าผู้ร่วมอภิปรายกันในวันนั้น จะค่อนข้างเห็นตรงกันว่า ชะตาชีวิตของคนไทย นั้น เราต้องกำหนดเอง แต่การกำหนดนั้นไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้เองโดดๆ เพราะยังมีบริบทอื่นที่สัมพันธ์กันมากมาย ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายแม่บทหรือรัฐธรรมนูญ ผู้กำหนดนโยบาย กลไกของรัฐ รวมถึงช่องทางหรือกลไกอิสระที่กฎหมายเปิดช่องทางไว้ให้ และยังคงต้องเชื่อมโยงไปถึงสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่มีผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน

สารบัญ

แนวคิดสิทธิ

ชะตาชีวิตคนไทย : ใครกำหนด 1

กิจกรรมสิทธิ

การค้าประเวณีกับมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน 4

เงินหยากได้แต่อย่าทำลายชุมชน :

นำชุมชนไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 7

ค่ายศิลปะเด็กและเยาวชนเพื่อสิทธิมนุษยชน 9

วิถีสิทธิ

สรุปรายงานผลกระทบจากนโยบายปราบปรามยาเสพติด
ของรัฐบาล 11

ฟ้าจะขาด-ผาซ่อ และกฤษีตะ : สิทธิทางวัฒนธรรมและความมั่นคง
ของมนุษย์ การวิพากษ์แผนแม่บทการพัฒนาบนพื้นที่สูง
กับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์ 14

มุมมองย้อน 16

ภิกษุณี สัมมนันทา

แต่อย่างไรก็ดีในความเห็นของ ศ.เสนห์ จามริก ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เห็นว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นกติกาหลักของประเทศ ฉบับนี้ค่อนข้างเป็นฉบับที่มีความรอบด้าน ทำนองเดียวกับหลัก 6 ประการของคณะราษฎร ที่บัญญัติรับรองถึงสิทธิบุคคล การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และยังเน้นถึงสิทธิชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยในภูมิภาคที่มีฐานทรัพยากร เพียงแค่ 6 ปีที่ผ่านมาก็ยังอยู่ในสภาพที่หลักการและทางปฏิบัติยังมีความ "ลักลั่น" กันอยู่

ศ.เสนห์ จามริก

ดังนั้นการต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของบุคคลและชุมชน จึงยังคงปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะคิดจะกำหนดให้อย่างไร หรือจะมีหน่วยงานใดให้ความสนใจกับปัญหาของคนด้อยโอกาส หรือไม่ก็ตาม ดังความเห็นของ คุณวนิดา ตันติวิทยาพิทักษ์ ที่ปรึกษาสมัชชาคนจน ที่เปิดเผยว่า "รัฐบาลปัจจุบันกำลังดำเนินการที่สวนขั้วกับรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐกำหนดทุกอย่าง ทุกคนต้องทำตามผู้ใหญ่สั่ง" แต่ถ้าถามว่าทำไมประชาชนคนตัวเล็กฯ ยังกล้าหาญลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของตนเอง ก็เพราะว่า "ไม่มีประชาชนคนไหนที่อ่านหนังสือยังไม่ออก เห็นนายอำเภอ

ก็ตัวสั้นจันทก จะกล้าลุกขึ้นประจันหน้า ถ้าวิถีชีวิตของเขา ไม่ถูกทำลายอย่างสิ้นเชิง" แต่ถ้าเกิดเรื่องถึงโรงถึงศาล "ศาลก็ไม่เคยพิจารณาคดีด้วยการพิจารณาว่าทำไม่ถึงเกิดเหตุเหล่านั้นขึ้น แต่ศาลกลับใช้วิธีพิจารณาว่าใครแก้ต่างคดีได้มากกว่า คนนั้นชนะ เช่น ชาวบ้านบุกรุก ทนายต้องช่วยแก้ต่างว่า ชาวบ้าน ไม่มีเจตนาบุกรุก ทำไมศาลไม่ค้นหาเหตุของปัญหาที่แท้จริง"

อย่างไรก็ตามโดยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญก็ต้องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยบัญญัติให้มี ศาลปกครอง ซึ่ง ดร.ประสาธ พงษ์สุวรรณ รองอธิบดีศาลปกครองกลาง ในฐานะนักวิชาการ ได้อธิบายบทบาทของศาลปกครองว่า "เพื่อทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของรัฐบาลไม่ให้รัฐใช้อำนาจในการออกกฎหมายหรือคำสั่งที่เป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ประชาชนก็ต้องใช้สิทธิเสรีภาพอย่างถูกต้อง เพราะรัฐเองก็ต้องมีหน้าที่ให้บริการสาธารณะไม่ใช่เพื่อคนใดคนหนึ่ง ศาลปกครองจึงมาช่วยดูว่าการที่รัฐเข้ามาจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้น เพียงเพื่อให้การบริการสาธารณะเป็นไปโดยราบรื่นเท่านั้น"

อย่างไรก็ตามศาลปกครองจะเป็นที่พึ่งของประชาชนที่ดีได้หรือไม่ั้น เสียจะสะท้อนจากที่ประชุมยังต้องการให้มีการปรับกระบวนการให้สะดวกและง่ายต่อการเข้าถึงมากขึ้น

ด้านมุมมองของคุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นักการเมืองที่ผ่านกาเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยคนหนึ่ง ได้ชี้ให้เห็นถึงวิกฤตประชาธิปไตยและสิทธิเสรีภาพของประชาชนว่า สิ่งที่เป็นปัญหาใหญ่ในวันนี้ คือ การที่อำนาจอยู่ในมือของผู้ที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ไม่ได้หมายความว่าอำนาจที่ถูกใช้โดยชอบธรรมเสมอไป เพราะยังต้องมีเรื่องการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพควบคู่กันไปด้วย แต่ในวันนี้ถ้าสิทธิเสรีภาพถูกละเมิดโดยคนที่ผ่านความเห็นชอบจากเสียงข้างมาก ประชาชนจะอย่างไร ซึ่งได้ยืนยันว่านี่คืออันตรายสูงสุดที่กำลังเผชิญหน้ากับสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย

คุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

วนิดา ตันติวิทยาพิทักษ์

ดร.ประสาธ พงษ์สุวรรณ

“การใช้ระบบทุนนิยมผูกขาด และวัฒนธรรมซีอีโอ โดยเอาคำว่า “เอื้ออาทร” มาบังหน้า แท้จริงแล้วกำลังทำลาย กลไกการตรวจสอบถ่วงดุลในสังคมออกไปอย่างสิ้นเชิง ระบบราชการกำลังกลายเป็นเครื่องมือที่ตอบสนองอำนาจทางการเมืองเท่านั้น รวมไปถึงสื่อมวลชนที่ต้องเผชิญกับอำนาจรัฐ และอำนาจทุนที่ทำให้การตรวจสอบถ่วงดุลทำได้ยาก”

คุณอภิสิทธิ์ยังชี้ให้เห็นด้วยว่า “ปัญหาการผูกขาด จากทุนนิยมจะกลายเป็นประเด็นปัญหาไปเรื่อยๆ เพราะวัฒนธรรมซีอีโอทำให้คนคิดแต่เรื่องของผลสัมฤทธิ์ของงานโดยไม่คำนึงถึง “กระบวนการ” ในขณะที่เรื่องสิทธิเสรีภาพเป็นเรื่องของกระบวนการโดยแท้ รัฐจึงไม่สนใจการล่าตาคอนยาเสฟติด หรือ ปอง.จะยึดทรัพย์ใคร แนวคิดของผู้นำประเทศวันนี้ไม่ได้มองประชาชนคนไทยในฐานะมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี แต่ทำให้ประชาชนถูกกระตุ้นให้บริโภคตามระบบทุนนิยมผูกขาด และต้องวิ่งไปแบมือขอจากรัฐเพื่อให้รัฐเป็นผู้อุปถัมภ์” คุณอภิสิทธิ์ยังทิ้งท้ายไว้ด้วยว่า “ถ้าคิดอย่างแบบวัฒนธรรมซีอีโอของระบบเอื้ออาทร บวกทุนนิยม ไม่มีทางที่จะแก้ปัญหาความยากจนได้ เพราะมองคนเป็นเพียงฟันเฟืองเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจต่อไป เพื่อกลุ่มทุนใหญ่ และให้ตัวเองครองอำนาจต่อไป ฉะนั้นชะตาชีวิตของคนไทยต้องกำหนดด้วยคนไทยเอง คนไทยต้องสลัดออกจากพันธนาการความคิดที่ว่าชีวิตที่ดีขึ้นต้องไม่ใช่ชีวิตที่ไปแบมือขอรัฐ แต่ต้องเป็นชีวิตที่เราสร้างด้วยตัวเอง”

ประเด็นที่ประชุมได้หยิบยกมาพูดคุยกันนั้น จะเห็นได้ว่าหลายเรื่องยังกระทบต่อสิทธิของประชาชน ไม่ว่าจะเป็น

โดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ซึ่งท่าน ภิกษุณี อัมมพันธ์ (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์) ได้ช่วยให้รูปธรรมของสิทธิซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเรา แต่อาจจะมองข้ามไป ให้ชัดเจนมากขึ้น โดยได้ยกตัวอย่างในเรื่องที่อยู่ในวิถีชีวิตปกติประจำวัน เช่น สิทธิในการรับบริการตามคิวโดยไม่ถูกแซง สิทธิที่จะรู้ว่าหมอสั่งยาอะไรให้เราทาน เป็นต้น และท่านยังได้ยกตัวอย่าง สิทธิที่ท่านถูกละเมิดมาโดยตรงอีก ได้แก่ สิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนาและบวชเป็นภิกษุณี ซึ่งเป็นกรปฏิบัติตามสิทธิที่ตัวเองมี แต่กลับถูกสังคมตั้งคำถาม

จากมุมมองของผู้อภิปรายและการแลกเปลี่ยนความเห็นจากผู้ฟังการอภิปราย จะเห็นได้ว่า แม้จะมีบทบัญญัติหรือกฎหมายออกมารองรับสิทธิของคนไทยแล้วก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าสิทธินั้นจะได้รับการเคารพและคุ้มครอง นอกจากนั้นแล้วยังมีปัญหาว่าปัจเจกชนแต่ละคนก็มีฐานะที่จะต่อสู้ได้ไม่เท่ากัน โดยเฉพาะคนที่อยู่ห่างไกลจากการยอมรับของสังคม ก็ถูกละเมิดตั้งแต่สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น เครื่องมือหรือกลไกที่จะมาเยียวยาและแก้ไขความเสียหายก็ยังไม่ถึงว่าจะเป็นที่พึ่งได้เพียงพอ

น่าเสียดายที่วันนี้ตัวแทนจากภาครัฐไม่ได้มาเข้าร่วมด้วย จึงอาจจะทำให้ความเคลงใจหลายอย่างไม่ได้รับคำตอบ แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการที่จะกระตุ้นให้สังคมและผู้กำหนดนโยบายตระหนักถึงความคิดและการกระทำที่จะไม่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในด้านต่างๆ ยังคงต้องดำเนินต่อไป ด้วยมือของคนไทยผู้มีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยกันนั่นเอง ●

การค้าประเวณีกับ มุมมองด้านสิทธิมนุษยชน

ข้อเสนองานจาก EMPOWER มูลนิธิส่งเสริมโอกาสผู้หญิง

การค้าประเวณีอยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านาน แม้ว่าหน่วยงานต่างๆ จะมีความพยายามศึกษา วิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขปัญหาโดยกำหนดมาตรการด้านกฎหมาย และมาตรการด้านสังคม แต่กลับพบว่าจำนวนผู้ประกอบการค้าประเวณีขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

คณะอนุกรรมการด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และโครงการสตรีและเยาวชนศึกษา พิจารณาเห็นว่าประเด็นดังกล่าวจำเป็นต้องมีการศึกษา วิเคราะห์ในมิติด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อนำมาสู่การแก้ไขปัญหาย่างรอบด้าน และมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดการเสวนาขึ้นในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2546 ณ ห้องประชุมจิตติ ดิงศภัทย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

ความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น คุณสุรางค์ จันทร์แยม มูลนิธิส่งเสริมโอกาสผู้หญิง EMPOWER ชี้ให้

เห็นว่า รัฐพยายามแก้ปัญหาค้าประเวณีโดยใช้นโยบายทางกฎหมาย ตั้งแต่ 2503 สิ่งที่ตามมาที่เห็นก็คือ จำนวนตัวเลขของผู้ค้าประเวณีนั้นไม่ได้ลดจำนวนลง แต่กลับเพิ่มมากขึ้น ปี 2544 เพียงสถานีตำรวจสถานีเดียว มีอัตราการจับกุมตาม พ.ร.บ.ปราบการค้าประเวณี จับหญิงได้ 800 คน ปี 2545 อัตราเพิ่มเป็น 4,000 คน ปี 2546 (มกราคม - ตุลาคม) อัตราจับกุมกว่า 4,000 คน การจับกุมไม่ได้ทำให้ปัญหาค้าประเวณีลดลงไป แต่ทำให้พวกเราที่มีปัญหาเพิ่มมากขึ้น "...การที่ผู้หญิงต้องถูกจับกุมและถูกปรับนั้นเท่ากับเป็นการยึดเวลาให้ผู้หญิงถูกกดขี่ถูกเอาเปรียบมากขึ้น กฎหมายเป็นตัวส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้หญิงถูกกระทำ ถูกกดขี่เอาเปรียบ เราจะยอมให้ผู้หญิงหลักแสนหรือมากกว่าตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ต่อไปหรือ"

อุปสรรคสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว คงไม่ใช่แค่ปัญหาทางด้านกฎหมาย เพราะปัญหาใหญ่กลับเป็นทัศนคติและบรรทัดฐานของสังคมที่แตกต่างกันระหว่างหญิงกับชาย "สังคมกำหนดบรรทัดฐานศีลธรรมจริยธรรมทางเพศระหว่างหญิงชายแตกต่างกัน และใช้ไม้บรรทัดคนละอันวัดในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ ทำให้เกิดช่องว่างนำไปแสวงหามลประโยชน์ ถ้าเป็นผู้ชายมาเที่ยวเราเรียกว่า ระบายความเครียด แต่กับผู้หญิงที่ขายบริการเราเรียกว่า บุคคลน่ารังเกียจการพยายามไปจดทะเบียนผู้ค้าประเวณีจะไปกระหน่ำซ้ำเติม ทำให้กฎหมายถูกใช้เป็นเครื่องมือรีดไถจากผู้ค้าประเวณีมากขึ้น" คุณนัยนา สุภาพิ่ง อนุกรรมการด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชี้ให้เห็นความไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติทางกฎหมาย กล่าวคือ การร่วมเพศในการค้าประเวณี ผู้ชายประเวณีมีความผิดแต่ผู้ซื้อประเวณีไม่มีความผิด

ดังนั้นทางออกที่ควรจะเป็นสำหรับการแก้ไขปัญหานี้ รศ.ดร.อุดม รัฐอมฤต อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เห็นว่า “น่าจะเหมือนอาชีพอื่นที่เราไม่ต้องไปตีทะเบียน ...ผมคิดว่าสิ่งที่ต้องควบคุม คือสถานประกอบการเท่านั้น ถ้าหากต้องมีการดำเนินการคงไม่ใช่อยู่ที่ว่าจะไปคุมคนที่ไปทำงานในส่วนนั้น แต่คนที่ดูแลสถานที่ที่ให้บริการเหล่านั้นต่างหากที่จะต้องมีการจัดการที่ดี... ทำอย่างไรที่จะสามารถควบคุมไม่ให้มีการแสวงหาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกไม่ควร”

เกี่ยวกับปัญหาข้อถกเถียงเรื่องศีลธรรมถ้าหากมีการยอมรับอาชีพของผู้ค้าประเวณี อาจารย์อุดมมีความเห็นว่า “หลายๆ คนก็มีความเห็นว่าเรื่องเหล่านี้เราจะไม่สนับสนุน แต่เราก็ไม่ควรถึงขนาดไปบอกเค้าว่าเค้าทำความผิด” สอดคล้องกับความคิดของ คุณศราวุธ ประทุมราช คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน ที่ว่า “มองการค้าประเวณีในแง่สิทธิมนุษยชน ในฐานะตัวเองมองว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของมนุษย์ แม้ว่าจะยอมหรือใช้ร่างกายตัวเองเพื่อให้บริการกับคนที่ไปเที่ยว แต่ถ้าเลือกได้เราคงส่งเสริมให้ ไม่มีการค้าประเวณี แต่ถ้าคนกลุ่มไหนรู้สึกว่าไม่มีทางออกทางเลือกแล้วจะใช้ทางเลือกนี้ก็เป็นสิทธิของเขาที่จะเลือก”

ข้อสรุปจากการเสวนา

- 1) ไม่เห็นด้วยกับการตีตราขึ้นทะเบียนผู้ค้าประเวณี
- 2) เห็นด้วยที่จะให้ยกเลิกกฎหมายที่เล้าผิดกับผู้ค้าประเวณี

ที่ประชุมเสนอให้นำข้อสรุปจากการเสวนานำเสนอในเวทีประชาพิจารณ์ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมจัดขึ้น เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2546 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ ●

รายงานสรุปจากเวทียุทธธรรมสร้างสรรค์สังคมไทย จัดโดยกระทรวงยุติธรรม ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2546 เรื่อง “ธุรกิจบริการทางเพศ : สังคมไทยไปทางไหน”

“...ปัญหา คือ โสเภณีเป็นงานหรือเปล่า พอบอกไม่ได้ว่าโสเภณีเป็นงานหรือเปล่า ความช่วยเหลือต่างๆ มันก็ไม่มีมา ...เมื่อการดำรงอยู่ของโสเภณีถูกปฏิเสธมาตั้งแต่ต้น เพราะฉะนั้นสิทธิต่างๆ ที่พึงจะตามมา เช่น สิทธิการจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องตนเอง จึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงต้องได้คำตอบจากสังคมเสียก่อนว่า จะไปทางไหน? เพื่อนำมากำหนดทิศทางให้สอดคล้องกับวิถีของสังคม” ทิศนะจาก อ.แล คิลกวิทย์รัตน์

เวทีประชาพิจารณ์

คำถามข้างต้นเป็นที่มาที่ทำให้กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีนโยบายจัดตั้งโครงการเวทียุติธรรมสร้างสรรค์สังคมไทยขึ้น โดยเลือกหัวข้อ "ธุรกิจบริการทางเพศ:สังคมไทยไปทางไหน" มาเป็นหัวข้อแรกที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางเกี่ยวกับนโยบายกฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการส่งเสริมการจัดการความขัดแย้งในสังคมโดยสันติวิธี เหตุที่เลือกหัวข้อนี้ เพราะเป็นเรื่องธุรกิจบริการทางเพศ เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาสังคมในเชิงโครงสร้าง และก่อผลกระทบต่อสังคมในทุกๆ ด้าน

รูปแบบของเวทีในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ภาคเช้าเป็นการแสดงนานาชาติสนทนากับนักวิชาการ ตัวแทนผู้ประกอบการ และมูลนิธิส่งเสริมโอกาสผู้หญิง ภาคบ่าย เป็นการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น

เริ่มด้วย ศ.ดร.มาสุก พงษ์ไพจิตร เปิดประเด็นด้านกฎหมายว่า พ.ร.บ.การค้าประเวณี พ.ศ.2539 ไม่ได้ทำให้การค้าประเวณีลดลง แต่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง แต่ถ้ายกเลิกกฎหมายนี้แล้ว ก็ควรหามาตรการหรือกฎระเบียบออกมาคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงบริการ เพื่อให้มีสิทธิและศักดิ์ศรีทางสังคมเท่ากับหญิงทำงานทั่วไป รวมทั้งมีการตั้งคณะกรรมการที่เป็นอิสระจากตำรวจ เพื่อมาดูแลจัดระเบียบการค้าประเวณี โดยอาจมีการทำเป็นโซนนิ่ง ห้ามมีการโฆษณา และจัดให้มีเงินอุดหนุนโดยนำเงินจากภาษีธุรกิจสถานบริการมาจัดสวัสดิการให้ผู้หญิงบริการ หรือลงทุนฝึกอาชีพอื่นให้ โดยเฉพาะนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาล โดยโครงการทางเลือกของชีวิตและการปรับเปลี่ยนอาชีพเดิม ควรพิจารณากลุ่มหญิงบริการเป็นอันดับแรก

ด้าน รศ.วิระดา สมสวัสดิ์ ได้ให้ข้อมูลว่าประเทศเนเธอร์แลนด์ เบลารุส เมื่อมีการจดทะเบียน ทำให้จำนวนโสเภณีเด็กเพิ่มขึ้น 3 เท่าตัว และมีตัวเลขผู้หญิงนำเข้าสูงถึงร้อยละ 85 แสดงให้เห็นว่าการค้าประเวณีอย่างถูกต้องเป็นการขายบริการธุรกิจทางเพศ ซึ่งในเนเธอร์แลนด์ ธุรกิจทางเพศขายตัวร้อยละ 25 และเทียบเป็นร้อยละ 5 ของระบบเศรษฐกิจทั้งประเทศ

นางจันทวิภา อภิสุข จากมูลนิธิส่งเสริมโอกาสผู้หญิง ตั้งคำถามว่า หญิงบริการทางเพศต้องรับผิดชอบต่อปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นหรือไม่? สาเหตุของปัญหาที่แท้จริง เกิดจากคนกลุ่มนี้เท่านั้น

อง.เกรสตีร์ยื่นข้อเสนอต่อ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

หรือ? และฝากความเห็นไว้ว่า หญิงบริการทางเพศควรได้รับการพัฒนาศักยภาพ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรแก้ไขปัญหาให้ถูกทาง

ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นตามกลุ่มต่างๆ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มมุมมองปัญหามิติทางกฎหมาย กลุ่มมุมมองด้านศาสนา สังคม และวัฒนธรรม กลุ่มมุ่งคุ้มครองธุรกิจและธุรกิจ และสุดท้ายเป็นกลุ่มด้านสิทธิและเสรีภาพ ทั้ง 4 กลุ่มมีการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ทางด้านสาเหตุ สภาพปัญหา แต่มีประเด็นร่วมกัน คือ เห็นควรยกเลิก พ.ร.บ.การค้าประเวณี พ.ศ.2539 แต่ให้มีการจัดระบบและควบคุมสถานบริการ ผู้ใช้และผู้บริการที่ชัดเจน รวมถึงการกำหนดอายุผู้ที่ประกอบอาชีพนี้ และระบบสวัสดิการที่จะให้ความช่วยเหลือ

ความคิดเห็นที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันมากที่สุด คือ การเปิดให้มีการแสดงความคิดเห็น เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น โดยขอยกความเห็นของ อ.แล ชักครั้ง มาเป็นข้อสรุป ดังนี้ "การที่จะได้คำตอบจากสังคมอย่างแท้จริงนั้น จะเกิดขึ้นได้ก็โดยการจัดเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนของสังคม และนำผลที่สามารถเชื่อว่าจะเป็นข้อสรุปหรือข้อยุติ ได้แล้วมากำหนดทิศทาง และทำประชาพิจารณ์ เพื่อให้เกิดแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนต่อไป ซึ่งผลสัมฤทธิ์จะเกิดได้ก็ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประชาชนคนไทยทั้งหลายทั้งมวลที่อยู่ร่วมกันในสังคมนี้"

■ กิจกรรมสิทธิ

“การจัดการการท่องเที่ยวเมืองปายอย่างยั่งยืน คือ การไม่ทำลายประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และยังรักษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติเอาไว้ได้ท่ามกลางคนแปลกหน้าต่างถิ่นและคนต่างชุมชนในนามของ “นักท่องเที่ยว” จะออกมาเป็นอย่างไร ชุมชนและสังคมต้องช่วยตอบ”

การเสวนา เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546

“เงินอยากได้ แต่อย่าทำลายชุมชน : นำชุมชนปายสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”

จัดโดย คณะอนุกรรมการการศึกษาและการพัฒนา
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

การท่องเที่ยวได้กลายเป็นปรากฏการณ์สากล ได้รับการส่งเสริมในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา ในฐานะที่เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

สำหรับประเทศไทยมีทุนด้านการท่องเที่ยว เช่น สภาพธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ แต่ผลกระทบจากการพัฒนาที่เน้นการท่องเที่ยว ได้ก่อผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ไม่เคารพในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนประสบกับความแปลกแยก และรู้สึกว่าคุณค่าวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

สภาพชุมชนปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในขณะนี้ ถูกกระทำจากการท่องเที่ยวที่ไม่อนุรักษ์วัฒนธรรม และจากการส่งเสริมของภาครัฐ ที่ไม่ได้คำนึงถึงศักยภาพของชุมชนที่จะรองรับได้ ประกอบกับหน่วยงานท้องถิ่น ก็ยังคำนึงถึงประโยชน์เฉพาะหน้าเป็นสำคัญ จากการเปิดเผยของ คุณอำพัน ปรีชญาวิชัยกุล ตัวแทนจากชุมชนปาย ทำให้ทราบว่า ทุกวันนี้ในพื้นที่อำเภอปาย 2 ตารางกิโลเมตร ประชากร 27,000 คน มีเกสต์เฮาส์ถึง 68 แห่ง แห่งละประมาณ 6-7 หลัง ขึ้นทะเบียนกับเทศบาลแล้ว 38 แห่ง ราคาตั้งแต่ 30-300 บาท มีร้านอาหาร 38 ร้าน ร้านนวดแผนโบราณ 21 ร้าน มีร้านให้เช่ารถยนต์ รถจักรยานยนต์เป็นจำนวนมาก มีผับ 3 แห่ง มีผู้ลงทุนที่ไปทำธุรกิจที่ปายบอกว่ามีรายได้ ปีละ 76 ล้านบาท แต่มีคนในพื้นที่เพียง ร้อยละ 10 ที่ทำธุรกิจ มีร้านทัวร์ป่า 4 แห่ง ล่องแพ 2 แห่ง ทัวร์ช้าง 3 ราย มีถนนเส้นเดียวจากอำเภอแม่แตงไปอำเภอเมือง และมีกระแสข่าวว่าจะมีการสร้างสนามบินขนาดใหญ่ในปาย

คุณอำพัน ได้เปิดเผยเพิ่มเติมว่า ชุมชนได้สังเกตเห็นปัญหา และได้รับผลกระทบมานานแล้ว เมื่อมีกองทุนหมู่บ้านเข้ามาจึงมีารเปิดประเด็น จนนำมาสู่การจัดทำแผนชุมชน มีหมู่บ้านนำร่อง ในที่สุดสรุปกันได้ชัดเจน 4 ประเด็น ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม อาชีพที่เอื้อต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมเมือง แล้วมาแยกคุยกันทีละประเด็น จึงจะนำไปเสนอในเวทีใหญ่ระดับอำเภอในวันที่ 22-23 ธันวาคม นี้ และจะนำข้อคิดเห็นจากเวทีดังกล่าวเสนอต่อผู้ว่าซีอีโอ และกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต่อไป

ดังนั้น ก่อนที่จะมีเวทีของคนเมืองปายดังกล่าวเพื่อระดมความเห็นของชุมชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คณะอนุกรรมการการศึกษาและการพัฒนาฯ ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงได้จัดให้มีการเสวนาเรื่อง "เงินอยากได้ แต่อย่าทำลายชุมชน : นำชุมชนปายสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน" ในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2546 โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวได้มีโอกาสเสนอปัญหาที่กระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรม และเพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักและเคารพในสิทธิชุมชน ตามสิทธิรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติรับรองไว้

คุณหญิงอัมพร มีสุข ประธานคณะอนุกรรมการการศึกษาและการพัฒนาฯ ได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงสิทธิของบุคคลในสังคมว่า "สังคมมีความยุ่งเหยิงซับซ้อน ทำให้ต้องมกติดกว่าปัจเจกชนต้องเสียละสิทธิส่วนบุคคลบางอย่าง เพื่อให้สังคมอยู่รอดได้ ในปัจจุบันเกิดความสับสน เจ้าคุณธรรมปิฎกเตือนไม่ให้เกิดสภาพสุดโต่ง ในแง่สิทธิส่วนบุคคลและสิทธิของชุมชน เช่น เพื่อความมั่นคง ความอยู่รอดของบ้านเมือง ในขณะที่บุคคลต้องเสียสละยอมให้ส่วนละเมิดสิทธิส่วนบุคคล แก่ผู้มีอำนาจไม่ว่าในการใด อาจละเมิดสิทธิพื้นฐานของประชาชนเกินขอบเขต เป็นเหตุให้ขาดความชอบธรรม ประชาชนจึงอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เรียกร้องสิทธิส่วนบุคคล เป็นปัญหาใหญ่ที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พยายามสร้างสมดุลระหว่างสองขั้วสุดโต่งให้เกิดความพอดี"

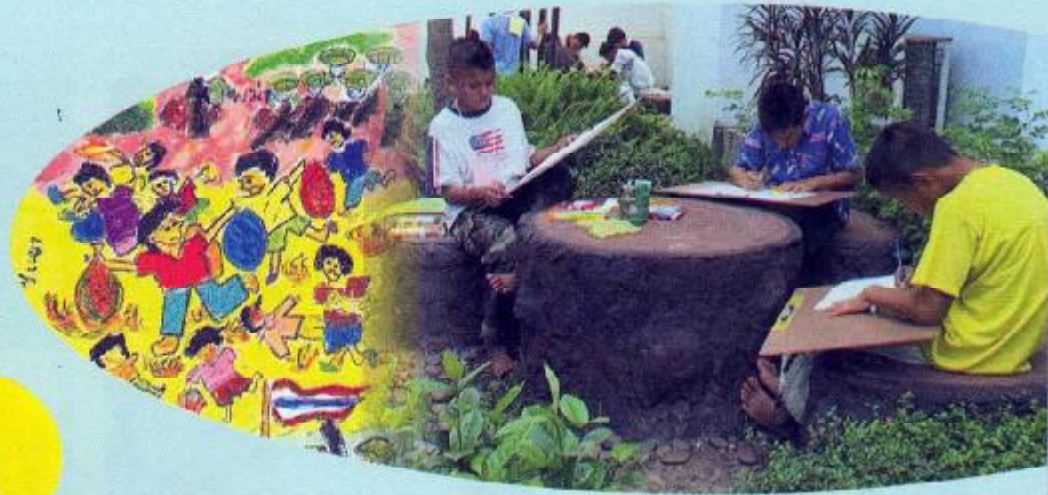

ชุมชนปาย ทรัพยากรอันมีค่าของคนเมืองปาย

ด้าน รศ.ชววิทย์ สุจฉายา นักวิชาการภาคประชาสังคม เปิดประเด็นให้คิดว่า "คนปายต้องเสียสละให้ประเทศมี จีดีพี เพิ่มขึ้น ชุมชนน่าจะมีสิทธิเลือกเมืองน่าอยู่ คือ การนำท่องเที่ยวมา แต่ราคาของในตลาดแพงขึ้น การท่องเที่ยวขายได้ จะมีคนตั้งประเด็นเถอะว่าคิดอย่างไร คนอยากมีรายได้กลับไปก็การสร้างความคิดในระดับชาติว่าจะกระตุ้นกิเลส แล้วทรัพยากรสูญไป หรือว่าจะเก็บไว้กินนานๆ เมืองปายเสียแล้ว เสียเลย จะเหลือแต่หนี้สินไม่ตีของคน ธรรมชาติอาจจะฟื้นฟูกลับมาได้ แต่วิถีชีวิตและพฤติกรรมของคนจะสูญเสียไปเลย นำกลับมาไม่ได้ ก็จะย้อนกลับมาถึงกรอบความคิดระดับชาติว่าจะเลือกทางใด"

คงเป็นคำถามใหญ่อีกคำถามหนึ่งถึงรัฐบาล ดังที่ คุณหญิงอัมพร มีสุข กล่าวไว้คือ "รัฐบาลได้ประกาศมานานแล้วว่าส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่สิ่งที่ต้องวิเคราะห์คือ อะไรทำให้เกิดช่องว่างระหว่างนโยบายและการปฏิบัติจริง"

ค่ายศิลปะเด็กและเยาวชนเพื่อสิทธิมนุษยชน

เป็นความจำเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เราทุกส่วนทุกฝ่ายควรจะต้องทำให้กับเด็ก นั่นคือ การปลูกฝังแนวคิดและการตระหนักถึงสิทธิเด็กและสิทธิมนุษยชน ให้เกิดขึ้นในหัวใจของเด็กไทยทุกคน เพื่อที่จะเป็นเกราะป้องกันตัวเขา ครอบครัว และชุมชน รวมถึงประเทศชาติ ให้ปลอดภัยจากการละเมิดสิทธิในทุกรูปแบบ

การละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่ปรากฏหรือไม่ปรากฏเป็นข่าวตามสื่อมวลชนก็ดี ปฏิเสธไม่ได้ว่า ทุกครั้งที่ผู้ใหญ่ทะเลาะกัน คนที่ได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็คือ เด็ก ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยการสนับสนุนขององค์การยูนิเซฟ จึงได้จัดโครงการ "ค่ายศิลปะเด็กและเยาวชนเพื่อสิทธิมนุษยชน" ขึ้นในวันที่ 12-16 ตุลาคม ที่ผ่านมา ณ วิเทศอินเตอร์เนชั่นแนลเฮ้าส์ คอนเมือง กรุงเทพฯ

สำหรับเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการในวันนั้น เป็นเด็กและเยาวชนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน จำนวน 100 คน จาก 11 กลุ่ม ได้แก่ 1) โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก มูลนิธิเด็ก 2) กลุ่มอนุรักษวัฒนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด 3) กลุ่มคัดค้านโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย 4) มูลนิธิดวงประทีป 5) มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก 6) โครงการโรงเรียนเพื่อนเด็ก 7) ศูนย์พัฒนาการศึกษาเพื่อลูกหญิงและชุมชน 8) สหทัยมูลนิธิ 9) มูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์ 10) มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก 11) กลุ่มอนุรักษวัฒนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ่อนอก

การใช้ศิลปะมาเป็นสื่อกลางเพื่อให้เด็กที่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางความเสี่ยงที่จะถูกละเมิดสิทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ใช้อำนาจรัฐ ให้ได้มาพบปะกัน จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เขาได้เรียนรู้และตระหนักถึงสิทธิของเด็กและสิทธิมนุษยชน สำหรับผลงานที่มาจากความคิดและประสบการณ์ในชีวิตของพวกเขาเหล่านั้นจะได้นำมาถ่ายทอดโดยการจัดเป็นนิทรรศการไปตามภูมิภาคต่างๆ เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความตื่นตัวและเห็นถึงพลังของเด็กและเยาวชนที่จะเป็นพลังในการสร้างสรรค์สังคม มากกว่าจะเป็นเพียงคนขายขบที่ถูกรัฐและสังคมละเลย

สรุปรายงานผลกระทบ จากนโยบายการปราบปราม ยาเสพติดของรัฐบาล

จาก การตรวจสอบของคณะอนุกรรมการชุดต่างๆ

ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลชี้แจงข้อเท็จจริงเป็นลายลักษณ์อักษร และส่งเอกสารมาประกอบการพิจารณา รวมทั้งเชิญผู้ร้องเรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เจ้าหน้าที่ตำรวจ และบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่มาให้ถ้อยคำด้วยวาจา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พบว่าผลกระทบจากนโยบายการปราบปรามยาเสพติดของรัฐบาลทำให้เกิดปัญหาความรุนแรง เนื่องจากการสั่งการและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาและตรวจสอบของทุกอนุกรรมการที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับกรณียาเสพติดทั้งหมด และได้ทำหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี 2 ฉบับ เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการปราบปรามยาเสพติด เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2546 และเพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับกรณีผู้เสียชีวิตที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2546 โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการปราบปรามยาเสพติด เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2546

1. กระบวนการในการนำรายชื่อบุคคลขึ้นบัญชีเป็นผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้นยังหละหลวมและขาดการคัดกรอง โดยรอบคอบ ทำให้ผู้บริสุทธิ์จำนวนมาก ถูกขึ้นบัญชีซึ่งๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด อีกทั้งกระบวนการถอดถอนรายชื่อบุคคลออกจากบัญชีรายชื่อผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของผู้บริสุทธิ์ต้องรวดเร็วและไม่ซับซ้อน
2. เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องพึงเผื่อระวังมิให้มีการยิงทิ้งผู้ที่ถูกอ้างว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และหากมีการกระทำผิดกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องปฏิบัติการสืบสวนและสอบสวนโดยเร็วและเป็นมาตรฐานเดียวกับคดีอาญาทั่วไป
3. กระบวนการดำเนินการสืบสวนและสอบสวนในคดียาเสพติดต้องเป็นไปโดยอาศัยมาตรฐานที่ได้ปฏิบัติมาก่อนการประกาศสงครามยาเสพติด ทั้งนี้ ต้องมีหลักฐานในการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่แน่ชัด

4. เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องตรวจสอบให้แน่ชัดก่อนการยึดและอายัดทรัพย์สินของบุคคลที่ถูกอ้างว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติดว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และต้องจัดหาสถานที่เก็บทรัพย์สินดังกล่าวไว้ มิให้เสียหายหรือเสื่อมสภาพ อีกทั้งไม่ยึดและอายัดไปถึงทรัพย์สินที่ใช้ในการดำรงชีพโดยปกติสุข และกระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินดังกล่าวโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินต้องเป็นไปโดยรวดเร็ว พร้อมทั้งคืนทรัพย์สินที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยรีบด่วน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกรณีผู้เสียชีวิตที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2546

1. รัฐบาลควรเข้าเยียวยาให้แก่ครอบครัวของผู้เสียชีวิตหลังจากแยกแยะผู้ตายที่มีได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดออกจากผู้ตาย จำนวนประมาณ 2,500 กรณีแล้ว โดยมีต้องให้ครอบครัวผู้เสียหายเข้ามาร้องขอ

2. รัฐบาลควรดำเนินการให้สังคมได้รับทราบว่าผู้ตายที่มีได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นผู้บริสุทธิ์ หลังจากที่ได้ตั้งข้อรังเกียจครอบครัวของบุคคลเหล่านั้นมาเป็นเวลานาน เพื่อให้กลับเข้าร่วมอยู่ในสังคมโดยปกติสุข

3. รัฐบาลควรให้หน่วยงานอื่นๆ เข้าไปตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วนและแยกแยะ เพื่อให้สังคมไทยทั่วไปยอมรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีสำนวนคดีเดิมเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ระบุไว้ว่าผู้ตายเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อคงไว้ซึ่งหลักความยุติธรรมให้คำร้องอยู่ในสังคมไทยต่อไป

ภาพผู้ถูกยิงเสียชีวิต ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ จ. อุตรดิตถ์ ระบุว่าผู้ตายเกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่ญาติยืนยันว่าผู้ตายมิได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

แผนภูมิแสดงสถิติสรุปผลการรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับนโยบายปราบปรามยาเสพติด

ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - ธันวาคม 2546
รวม 269 เรื่อง

ที่มา : ศูนย์รับเรื่องร้องเรียน สำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ห้วยवाद-พาซ้อ และกูด๊ะ : สิทธิทางวัฒนธรรม และความมั่นคงของมนุษย์

การวิพากษ์แผนแม่บทการพัฒนาบนพื้นที่สูง กับสิทธิมนุษยชนของ
กลุ่มชาติพันธุ์

สภาพพื้นที่หมู่บ้านพาซ้อ

ชุมชนท้องถิ่น ทั้งในเรื่องการกสิกรรม การจัดการทรัพยากรดินน้ำป่า และการดูแลสุขภาพ ได้ถูกลดทอนความสำคัญจนแทบหายไปจากชีวิตประจำวันของคนเหล่านั้น ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนบนพื้นที่สูงปัจจุบัน จึงไม่ใช่เพียงเรื่องของความลำบากยากจน การค้า/แพร่ระบาดของยาเสพติด การตัดไม้ทำลายป่า การเร่ร่อนขอทาน และการอพยพลงสู่เมือง รวมทั้งการขายบริการทางเพศ เท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องของวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม

วิถีชีวิตการมีปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ ไม่ได้เกิดขึ้นเลื่อนลอย ในทางตรงกันข้าม วิถีชีวิตการมีที่กีดกันในชุมชนบนพื้นที่สูงนี้ กลับแนบเนื่องอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนาและลงเคราะห์ชาวเขา” หรือ “การพัฒนาพื้นที่สูง” อย่างไม่สามารถแยกส่วนออกจากกันได้ เพราะที่ผ่านมามีการเคลื่อนไหวทางความคิดเกี่ยวกับ “การกระจายการพัฒนาไปสู่ชุมชนตามชนบทและชุมชนบนพื้นที่สูง” เริ่มปรากฏชัดในสังคมไทยในช่วงปีพ.ศ. 2520 – 2530 เป็นระยะที่มีการเสนอแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาแบบต่างๆ มากมาย เป็นต้นว่า แนวคิดที่มีลักษณะวิพากษ์วิจารณ์อย่างทฤษฎีพึ่งพา แนวคิดในเชิงเศรษฐศาสตร์โดยเฉพาะที่ศึกษาด้านการกระจายรายได้ การพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นต้น ในบรรดาแนวคิดเหล่านี้ มีกระแสความคิดหนึ่งที่อาจเรียกรวมๆ ได้ว่า “วัฒนธรรมชุมชน” เป็นแนวคิดสำหรับการพัฒนาที่มุ่งเน้น การเชื่อมั่นและส่งเสริมศักยภาพของชาวบ้านผู้รับผลของการพัฒนา ว่าสามารถที่จะพึ่งพาตัวเองได้ และพัฒนาตนเองได้ ด้วยพื้นฐานทางความเชื่อ ความสัมพันธ์กันในชุมชนและภูมิปัญญา หรือที่เรียกว่า “วัฒนธรรม” ของตนเอง ด้วยวิธีนี้เท่านั้นชาวบ้านจึงจะสามารถตอบโต้ และค้นหาทางเลือกให้กับปัญหาของตนเองได้ เพื่ออาศัยเป็นพื้นฐานสำหรับการฟื้นฟูและพัฒนาชนบท ขึ้นมาจากพื้นฐานของวิถีชีวิตของชาวบ้านเอง

การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

ในช่วงเวลามากกว่า 40 ปีที่ผ่านมา อาจช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น การปลูกพืชเสพติด การป้อนทำลายความมั่นคงของชาติ การตัดไม้ทำลายป่า และปัญหาคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนพื้นที่สูง ได้ในระดับหนึ่ง แต่หากพิจารณาถึงผลไปจะพบว่า ระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมที่ตั้งอยู่บนฐานการพึ่งตนเองของชาวบ้าน ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปสู่การพึ่งพิงกลไกการตลาด และโครงสร้างอำนาจของรัฐเป็นหลักส่งผลถึงพลังและศักยภาพของ

ปรากฏการณ์ "การรวมกลุ่มหยุดทำกิน และประท้วงชีวิตแบบเท่าที่หาได้" ของชาวกะเหรี่ยงบ้านกุยตะ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก จำนวน ๑๖ ครอบครัว ๙๘ คน เนื่องมาจากการถูกปฏิเสธวิถี "การทำไร่หมุนเวียน" ซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ทำให้กะเหรี่ยงกลุ่มนี้ระลึกถึงอดีต (Nostalgia) เมื่อครั้งที่ "กินน้ำต้องรักษาป่า และกินป่าต้องรักษาป่า" โดยอธิบายผ่านพฤติกรรมและลัทธิความเชื่อต่างๆ

เด็กและผู้ใหญ่ที่ชุมชนกุยตะ

การเกิดขึ้นของนิคมคนภูเขาในป่าเต็งรังที่ถูกอพยพมาอยู่ที่บ้านวังใหม่(บ้านผาซ้อ) ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ที่มีการอพยพชาวบ้านออกจากเขตอุทยานแห่งชาติดอยหลวงเพื่อฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ และดูเหมือนว่าชาวบ้านจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากมีปัจจัยพื้นฐานเพื่อการดำเนินชีวิต สาธารณูปโภคและบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ แต่ในทางกลับกันชาวบ้านกลับเผชิญกับความลำบากยากจน ต้องส่งลูกหลานไปทำงานในเมือง การค้าบริการทางเพศ และบางคนก็เข้าสู่ขบวนการค้ายาเสพติด

อนุกรรมการชาติพันธุ์พบกับผู้นำชุมชนกุยตะ

การเพิกเฉยต่อปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ "การทำซ้ำ" ของนโยบายดังกล่าวยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จนเมื่อเร็วๆ นี้มีการอพยพชาวลาหู่ที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติดอยหลวง

จำนวนกว่า ๓๐๐ คน มาตั้งบ้านเรือนในบริเวณหัวหวาด อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้เตรียมความพร้อมการทำกินให้กับชาวบ้านแต่อย่างใด วันนี้ชะตากรรมของชาวบ้าน จึงขาดความมั่นคงในชีวิตอย่างสิ้นเชิง

ปรากฏการณ์ทั้งบ้านหัวหวาด บ้านผาซ้อ และ บ้านกุยตะ ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการละเมิดสิทธิทางวัฒนธรรม และความมั่นคงของมนุษย์ ที่ถูกกระทำจากแผนแม่บทการพัฒนาบนพื้นที่สูง... นั่นจึงเป็นที่มาของการศึกษาและพัฒนา "พลังร่วมสร้าง: กระบวนทัศน์และฐานคิดใหม่ในการพัฒนาบนพื้นที่สูง สิทธิความมั่นคงของมนุษย์ และสิทธิทางวัฒนธรรม"

"การศึกษาครั้งนี้ จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะการใช้อำนาจต่อบุคคลบนพื้นที่สูงโดยผ่านปฏิบัติการทางอำนาจต่างๆ ของระบบคิดระหว่างผู้สร้างและใช้นโยบายกับผู้ที่ได้รับ ผลจากนโยบายในแต่ละช่วงของสังคมไทย โดยจะแสดงถึงขีดจำกัดบางประการของแนวคิดการพัฒนาบนพื้นที่สูง ที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการใช้อำนาจ ความรุนแรง ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันของชุดความสัมพันธ์ข้างต้น ทั้งนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวจะใช้เป็นข้อเสนอเชิงการปรับปรุง แก่ขบวนการพัฒนาบนพื้นที่สูง กระบวนการศึกษาที่พยายามชี้ให้เห็นถึงลักษณะการใช้อำนาจ และขีดจำกัดต่างๆ ซึ่งจะมีส่วนกระตุ้นให้เกิดความพยายามที่จะสร้างสรรค์กระบวนทัศน์และฐานคิดต่อเรื่องดังกล่าวด้วยแนวทางและกลวิธีอื่นๆ ในแง่มุมใหม่ๆ ออกไป" คุณหญิงอัมพร มีศุขกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในฐานะประธานอนุกรรมการเพื่อศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าว

